

4. Պոլսոյ համար Տարեկան հան-	
դերձ Օրաբերքով 180 դր.	
վեցամսեայ , , , , , 100 , ,	
Գաւառաց համար Տարեկան հան-	
դերձ Օրաբերքով 200 , ,	
վեցամսեայ , , , , , 100 , ,	
Մեծ քիւրճ , , , , , 2 դր.	
Օրաբերք , , , , , 20 փք.	

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Մանուկանց տաղը մէկ անգամի համար	
3 դր. երկու անգամի համար 2 դր.	
Դուրս գացած լրագրաց համար ծախ-	
քը խմբագրութեան վրայ է:	
Լրագրոյ վերաբերեալ մանկ կամ օր	
եւ իցէ գրութիւն խմբագիր-Տճօրե-	
նին պիտի ուղղուի . եւ հաճախ ծախ-	
քը 6 ալ զրկուի վրայ է:	

Ե. Օ. Գ.

Լրագրոյս հին և նոր բաժանորդներէն անմըք որ իրենց բաժանորդացիներ մինչև այսօր անվճար թողուցած են, կը հրաւիրուին որ անդորարագիրներ ներկայացնեն ժամանակ՝ պարտքերն ինք վճարելու բարեհաճին, որպէս զի մեր խումբագրական ծանր աշխատութեանց վերայ դրամական նեղութեան անտանելի տագնապն ալ չաւելայ:

Եւս հրաւերը գլխաւորապէս այն տեսակ մ'անձանց համար է, որք « ԿԱՆԻ ԽԻԿ » բառը « ՏՈՒՆԻՏԵՍՈՒԹԻՒՆ » հասկնալով, տարիներ անցնելէ ետեւ ալ տակաւին չեն ուզեր վճարել պարտքերն ինք թէ և վճարելու կարողութիւն ունին:

Եւս տեսակ անձանց՝ որք մեծ մասամբ գաւառաբնակ չորագործներ կամ երևելիներ են և մինչև հիմա մեր անգաղարք դրած հրաւերներուն ակնշնչեն կտրուած, կիմաղմնենք, որ եթէ մասկաւն տակէց մինչև մէկ ամիս իրենց պարտքը չվճարեն, անունն լրագրոյս մէջ պիտի հրատարակենք, և պարտքերն ինք վճարել տարու համար արժան եղած միջոցներն ալ ի գործ պիտի դնենք:

Այն առթիւ պարտք կը համարենք մեր շնորհակալութիւնը յայտնել այն ազգասէր բաժանորդացի՝ որք առանց յաւաքելու և օր առ օր ձգելու իրենց բաժանորդացիներ վճարելու դժուր սովորութիւնն ունին:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 6 ԾՐԱՍՏՈՒ 1866

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Բարձր Եւրոպայի ուշադրութիւնն այս միջոցին Բրաքի վրայ ամբողջապէս է, ուր պատերազմային տեսութեանց լիակատար դեպքանքներ ժողովուած են խաղաղութեան վերջնական պայմանները որոշելու: Գաղղիա Ռէնի սահմանագրութեան ուղղելու խնդիրն առաջարկել էր, բայց տակաւին այս առաջարկութեան ինչ արդիւնք ունենալը յայտնի չէ: Գերմանական ժողովուրդները Գաղղիոյ երկիր տալու արամայիք չեն, և ճշտու չենք դիտել թէ աղբիք Ռէնի գաւառներուն բնակիչներն իրենց ազգայնութիւնը փոխելու կամք ունին: Բայց կարելի է որ Բրաքի կառավարութիւնը՝ զօրաւոր նկատումներէ շարժեալ՝ Եւրոպայի կայսեր խնդիրը կատարէ և նոր խաղաղութեանց տեղի չմնայ:

Եւրոպական լրագիրները և նոյն խի թայմը իր հեղինակն ըզգուսւ՝ Եւրոպայի կայսեր խաղաղութեան քաղաքականութիւնը կը գովեն: Պէրլինի կէս-պաշտօնական լրագիրներէն մէկը կըսէ նաև թէ Եւրոպայի կայսրը պիտի հանձն և անշահաւոր կերպով և իրապէս արգարախտ և անկողմնակալ խաղաղարարի մը ոգով կատարեց Եւրոպայի հրաւիրանքը իր վրայ ինկած պաշտօնը, և թէ կայսրը՝ Գաղղիոյ և իրեն համար ուրիշ բան չենք ինքն, բայց եթէ խաղաղութիւնը վերահաստատուելու պատրուակուցը ինքն և ինչպէս որս գտաւ միացեալ Խաղաղութեան կանգնելու օրժանդակած էր, այնպէս ալ միացեալ:

Գերմանիոյ մը հաստատուն հիմունքը դնելու համար ձեռնառու եղաւ Բրաքի սկիւղ:

Բայց Ռէնի սահմանագրութեան խնդիրը, զոր դադարեցնելու լրագիրները մեծ չափով և խոհեմութեամբ կը ծառայանեն, տակաւին այնչափ պարզուած չէ, և նայինք ինչ ապագայութիւն պիտի ընէ եւրոպական տեսութեանց և Գերմանիոյ վրայ: Եւս այժմ հաշտութեան գործը պատկազմող տեսութեանց մէջ միայն կը կատարուի, և Գաղղիա ալ իրեն միջնորդ միայն մասնակից կը լըսայ: Իսկ Եւրոպա և Ռուսիա կատարեալ չէզոքութիւն կը պահեն, թերևս ոչ առանց նախանձու, մամուլանք Ռուսիա, որ Երևելեան պատերազմէն ի վեր մեծապէս կորուսած է Եւրոպայի մէջ իր առաջնական ազդեցութիւնը:

Եւս պարագաներուն մէջ Գերմանական ազգային խորհրդարանին ընտրութեանց պատրաստութիւններն անմըք հառ յառաջ կը տարուին բոլոր հիւսիսային Գերմանիոյ մէջ: Յայտնի է որ Պ. ար Պիլմարք այս ընտրութիւններէ 1849ին Ֆրանքֆորթ գումարուած գերմանական խորհրդարանին ընդունած սահմանադրութեան համեմատ կատարել պիտի ապ: Եւս առնուած խորհրդարանն առաջնական կերպով կան կառավարութիւն մը հաստատուելու համար, Գերմանական ազգին հիմնական իրաւանց վրայ կայացեալ Սահմանադրութիւն մը շինել, որով Բրաքի Ֆրեյտէրլիք-Վոլքէլման Գ. Թագաւորը պիտի դերմանաւորուի: Եւս հրատարակելով խորհրդարանին իր այս որոշումը Բրաքի թագաւորին ներկայացոյց, և

բայց Գաւթէլման Գ. իր շնորհակալութիւնն և հայրենեաց ծառայելու պատրաստութեան յայտնելով, պատասխան տուաւ թէ խորհրդարանին որոշումը Գերմանիոյ ուրիշ իշխաններուն իրաւանց դէմ է, և պէտք է որ անմըք ալ զինքը կայսր ընդունին:

Բրաքի այս պահանջական դիրքը բռնելով յեղափոխական խնդիրը չկատարել, և 1851ին իր առաջարկութեամբ դարձեալ առաջադրուի Գրանքֆորթ թագմեցոյ: Բայց այսօր Պ. ար Պիլմարք յեղափոխութիւնն իր ձեռքով կը կատարէ, և իր քաղաքականութիւնը հիմնական թագաւորին ալ ընդունելու առանց բոլորովին ցրելու թագաւորաց իրաւունքին վրայ անոր ունեցած դադարարը: Գերմանիոյ փոքր թագաւորներն ու գուբերներն իրենց ականջները պիտի պահեն, բայց ուրիշ ան կողմանէ Բրաքի հպատակ պիտի ըլլան: Սակայն Գաւթէլման Գ. Թագաւորը Բրաքի ազգային ժողովները բանալու առթիւ խօսած ճառին մէջ ոչ խաղաղական բանակցութեանց, ոչ ալ Գերմանիոյ մէջ ըլլալիք փոփոխութեանց վրայ բան մը կը խօսի: Եւս մասին թագաւորին պակաս թողուցածը պաշտօնական լրագիրներն արդէն ծանուցած են, այն է թէ Բրաքի յաջորդութեան իրաւանց գործութեամբ ինչպէս որ ուզէ այնպէս կրնայ վարուել անկեալ իշխաններուն հետ:

Թագաւորին ճառը սահմանադրականաց և ազատականաց կողմը հակում ցոյց տալով, Պ. ար Պիլմարք ազգականաց աչքէն ելնել և սահմանադրականաց

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԹԻՒՆԻՒՆԵՐ

Քանի մը շարժմէ ի վեր գրամիլ բարեկամիս հետ ըրած խօսակցութիւնն առաջնորդելէ ետեւ, այս շարժումը դարձեալ իրեն տեսութեան դասի մեր գրական տարամոխտութեանց թերթ ձեռք բռնելու համար, ինչպէս որ խօսք տուած էի:

Ուր մնացիք քանի շարժմէ է, և սա բարեկամն որ Երևակի կարողաւ դեպքով էր, բայց աղէկ հասած, տեսէք թէ հեղինակն ինչ սքանչելի փիլիսոփայութիւններ կընէ, ինչպէս պատմութեան՝ տատանած արմատութեան՝ կըրօնագիտութեան՝ բառագիտութեան՝ ըզգուսւթեան՝ հնագիտութեան՝ նորագիտութեան՝ բարոյականութեան՝ քաղաքականութեան՝ օրինակութեան՝ ընկերական գիտութեան և այլն և այլն և այլն գիտութեանց խորքը կը մտնէ կենդանի ճարտար լուսորդի մը պէս մէկուն քերականական սխալներ կը բռնէ, միւսին այլանգալ մտքորութիւնները երեւան կը հանէ: Կարծես թէ տիեզերական տարանջ մ'ունի, հանրագիտական ուղեղ մը, որուն գործարքը ըմբռնու-

մէն ամենեւին բան մը չիտխելու—և ոչ իսկ ճանձ մը:

Խոստովանիմ և հաւատամ Պ. Չամբարձեանի հանձնարոյն, որ իր անունն պէս բազմատեսակ՝ բազմաբանակ և բազմադիտակ է, ուրեմն պէտք է որ հայոց փիլիսոփայական համար անոր հրատարակած հոգեշահ և շնաշխարհիկ թերթըն ամենեւին առաջ խորին յարգանք և մասնաւոր խնամք քննենք և հասկնանք: Ինչ կըսեմ, միթէ կրնանք քննել և հասկնալ զայն որ անքննելի և անհասկանալի է: Բայց որովհետեւ մեր խոսքն ինտելեկտիւնն առաջնական չափ պէտք է ջանանք մեր կարգացած ամենադժուար գրութեանց ալ քիչ շատ խելք հաղորդելու, ուրեմն կը հարցընեմ թէ ինչ է Երևակը:

Երևակը՝ մտքորական տեսողաց երկրորդն է, որուն արդի աստեղագէտները Սատուրնոս կամ Վեներոս անունը կուտան: Իր լոյսը աճողիմ—կապուտակ է և կապուտակիմ կը գրենք: Քրտան և ինք տարուան՝ հինգ ամսուան և տասն և չորս առ օր մէջ արեւուն ընդմիջէն իր շրջանը կը կատարէ:

Ինչ է Վեներոսը: Կոսմոս ժամանակ կը նշանակէ, և կըլցարանութեան մէջ Ռուս նոսրի այսինքն Երևակը օրին էր, որ

ուր մանազամ մը զննեալ՝ իր հօրը վրայ յարձակեցաւ և զայն խեղանգամ ընելով անոր տեղ թագաւորեց: Վեներոս իր արեւ գաւառները կուլ կուտար, բայց իր Ռէն կընէ կըցաւ Երաւագըր Պոսիդոնն ու Պիլմարքն իր ամուսնոյն օրերէն ազատու: Իսկ Եւրամարք զօրանալով այս օրերէն հայրը վաւերեց: Վեներոս Լաթին փաշելով ժողովուրդները քաղաքացիութեան և իր թագաւորութեան ժամանակն Ոսկեղէն դար ըսուեցաւ:

Իսկապէս, կը տեսնեմ որ Երևակի կարգաւոր բաւական հմտութիւնն ստացել էր աստեղագիտութեան և դիւցարանութեան մէջ, ինչու նաև մագնէթական մէջ ալ չէ, փասն զի մագնէթն ալ Պ. Չամբարձեանի պէս ամեն բան դիտել և ամեն բան կը գուշակէին: Եւս կըսեմ զայն կըսեմ թէ աստեղագիտութեան հետ ալ բարեկամ էին: Բայց ես այնչափ խորին խմաստագէտ չեմ, ոչ ալ խորին պատմագէտ, ուստի ձեր արեւած լրագրութեաններէն այս բնական հետեւութիւնը կը հանեմ թէ Երևակը խմբագրութեան աստեղագիտութեան մէջ նոյն պաշտօնը կը վարէ, ինչ որ իր համարն մտքորական երկրորդն հաստատութեան մէջ կը կատարէ: Այսինքն իր աճողիմ—կապուտակ և կապուտակ ըն-

ստին իր բոլորաթիւ կը լուսաւորէ, և թէ Պ. Չամբարձեան ալ նոյն ընել կուզէ ինչ որ ըստ գիւցարանից Պ. Սատուրնոս կամ Վեներոս կամ գիտելու ասկէց քանի հազար տարի առաջ Խաղաղութեանց պայմանն Ոսկեղէն—սխալեցայ Միջին—դարը եւ դարձեալ Եւրոպայի հիմա ինչ կըսէ Պ. Չամբարձեան:

Պ. Չամբարձեան կըսէ թէ և կեղեցականաց համար Երևակի չկարգաւոր մեծ ամօթ է, փասն զի այս թերթին նպատակն է եղեր կրօնից պաշտօնականութեան թերթը: Ուստի պէտք է որ ասորին 20 Ֆրանքի թերթ և ծախք մը չընելու համար՝ արժաթախարութեան տիտէն բռնուելով և Սամանայի ծառայելով Երևակին բաժանորդ չըլլուն:

Իրաւունք ունի Պ. Չամբարձեան, թէ և Պոսիլէ մը, Բաքալ մը կամ Դալմատիան մը երբեք այդպիսի դանդաղ մ'ըրած չէր: Եթէ գրուածքը լաւ է, ողջամիտ է, բաժանորդներն իրենց իրենց կուգան: Բաքալ դարար Պ. Չամբարձեանի աստուածարանութիւններն իրենց զատ մտիկ ընող չկայ, ինք կը կարծէ թէ իր խելքը միայն կը համար ամեն բանի, և Երևակին շրջանէն դուրս ուրիշ բան չը կատարուի: Բայց եթէ մտքորութիւն և անհաւատութիւն, և ետեւաբար Երևակ չը-

